

УДК 378.1:664

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

© Лазарєва Т. А.

Украинская инженерно-педагогическая академия

Информация об авторе:

Лазарєва Тетяна Анатоліївна: ORCID: 0000-0003-4435-3345 lazareva_t.a@mail.ru; доктор педагогічних наук, доцент кафедри „Харчових та хімічних технологій ”; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

В статті розглянуто проблему формування професійно важливих якостей творчої діяльності у майбутніх інженерів-технологів харчової галузі. Теоретично обґрунтовано структуру професійно важливих якостей, що складається з блоку мотиваційно-цільових, когнітивних, світоглядних та організаційно-діяльнісних якостей майбутнього фахівця. Встановлено складові системи професійно важливих якостей, що обумовлюють творчу діяльність майбутнього фахівця при розробці та удосконаленні харчових продуктів, технологій та обладнання.

Ключові слова: творча професійна діяльність, інженер-технолог харчової галузі, створення інноваційних об'єктів харчової галузі, професійно важливі якості, мотиваційно-цільові, когнітивні, світоглядні та організаційно-діяльнісні професійно важливі якості.

Лазарєва Т. А. «Формирование профессионально важных качеств творческой деятельности у будущих инженеров-технологов пищевой отрасли»

В статье рассмотрена проблема формирования профессионально важных качеств творческой деятельности у будущих инженеров-технологов пищевой отрасли. Теоретически обосновано структуру профессионально важных качеств, которая состоит из блоков мотивационно-целевых, когнитивных, мировоззренческих и организационно-деятельностных качеств будущих специалистов. Определены составляющие системы профессионально важных качеств, которые сопровождают творческую деятельность специалиста в процессе разработки и усовершенствования пищевых продуктов, технологий и оборудования.

Ключевые слова: творческая профессиональная деятельность, инженер-технолог пищевой отрасли, создание инновационных объектов пищевой отрасли, профессионально важные качества, мотивационно-целевые, когнитивные, мировоззренческие, организационно-деятельностные профессионально важные качества.

Lazareva T. A. "Forming of professionally important qualities of creativity in future engineer of food industry"

The problem of formation of professionally important qualities of creativity for future engineers the food industry are reviewed in the paper. Found that creative activity engineer associated with the development and improvement of food products, technologies and equipment. Structure professionally important qualities of creativity theoretically are grounded. It consists of a motivational target, cognitive, ideological and organizational qualities of future-activity specialist.

Keywords: creative professional activity, engineer food industry, creating innovative food industry facilities, professionally important qualities, motivational target, cognitive, ideological and organizational activity professionally important qualities.

Постановка проблеми. Інноваційні зміни у харчовій галузі вимагають налагодження нових взаємовідношень у системі «фахівець – об'єкт діяльності – професійна діяльність». Серед фахівців харчової галузі визначальну роль та відповідальність за процес виробництва продукції несе інженер-технолог, об'єктами діяльності якого виступають сировина,

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

напівфабрикати, харчовий продукт, технології, обладнання. Професійна діяльність інженера-технолога в умовах інноваційного розвитку спрямована на пошук нових ідей, творче перетворення, вирішення нестандартних завдань у виробництві продукції. Успішність виконання творчої професійної діяльності фахівцем обумовлена сформованими у нього професійно важливими якостями. Процес формування професійно важливих якостей є складним, поступовим і здійснюється з моменту підготовки студентів до професійної діяльності та триває впродовж всієї виробничої діяльності фахівця. Отже, важливим стає визначення структури, змісту та умов формування професійно важливих якостей творчої діяльності у майбутніх інженерів-технологів харчової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вплив на дослідження професійної діяльності фахівців надали роботи Т.Габай, Е.Зеєра, О.Іванової, В.Козакова, Б.Коссова, А.Леонтьєва, Б.Ломова, В.Шадрікова та ін. Питання розробки системи професійно важливих якостей та здібностей творчої особистості відображені у працях В.Андрєєва, О.Антонової, М.Зіновкіної, М.Кашапова, А.Лука, О.Матюшкіна, В.Моляко, А.Морозова, С.Новосьолова, Н.Посталюк, В.Рибалки, Д.Чернілевського. Завдяки проведеному аналізу досліджень можна зазначити, що запропоновані вченими структури професійно важливих якостей фрагментарно відображають окремі елементи системи професійної діяльності фахівця. Це обумовлює проблему розробки системи професійно важливих якостей творчої діяльності для професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та встановлення складових системи професійно важливих якостей творчої діяльності у майбутніх інженерів-технологів харчової галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В роботах [1 - 5] зазначено, що професійно важливі якості – це індивідуальні якості суб'єкту діяльності, які впливають на ефективність діяльності та успішність її оволодіння.

Визначимо структуру професійно важливих якостей інженера-технолога харчової галузі в процесі його творчої діяльності у відповідності з елементами узагальненої системи професійної діяльності Б.Ломова та В.Шадрікова [4, 5].

Творча професійна діяльність інженера-технолога щодо розробки та удосконалення харчових продуктів, технологій та обладнання можлива лише за умови наявності стійкої потреби у знаннях, бажанні розширювати науковий та технічний кругозір, прагнення всебічно оволодівати професійними знаннями та творчими вміннями, направленої активності на досягнення конкретних результатів діяльності. Таким чином, виділимо блок **мотиваційно-цільових** професійно важливих якостей інженера-технолога харчової галузі, до якого віднесемо цілеспрямованість, захопленість, творчу активність, прагнення до творчої професійної діяльності, наполегливість.

Процеси пошуку та обробки інформації, яка необхідна інженеру-технологу для розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі, визначення програми діяльності та прийняття рішень, отримання результату та його інтерпретація визначають блок **когнітивних** творчих професійно важливих якостей фахівця. Визначимо основні групи професійно важливих якостей цього блоку.

В процесі розробки та удосконалення харчових продуктів інженер-технолог повинен звертати увагу на органолептичні показники такі, як стан поверхні продукту, консистенція, смак, запах, колір, тривалість та інтенсивність відчуття, просторова локалізація смаку у продукті, швидкість появи, точність відчуття, стійкість рівня чутливості. За своєю сукупністю ці властивості визначають професійно важливі якості відчуття або **сенсорно-перцептивні**.

Створюючи інноваційні об'єкти харчової галузі інженеру-технологу важливо мати цілісний образ об'єкта, враховуючи різні його якості. Змінюючи об'єкт, необхідно зберігати відносну сталість форми, розмірів, кольору та інших характеристик. Розробка нових об'єктів припускає узагальнення відомих даних, виділення окремих складових. Такі

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

властивості професійної творчої діяльності інженера-технолога характеризують сутність перцептивних процесів, а саме професійно важливих якостей *сприйняття*.

Особливостями професійної творчої діяльності інженера-технолога в процесі розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі є робота із значними та різнобічними обсягами інформації. Для виконання професійних обов'язків інженеру-технологу необхідно легко запам'ятовувати словесно-логічний (вербальний) та образний матеріал, впізнавати необхідну інформацію та точно відтворювати її у необхідний час, мимовільно запам'ятовувати та тривалий час утримувати у пам'яті. Такі якості фахівця підкреслюють важливість формування *мнемічних* професійно важливих якостей.

В процесі розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі інженер-технолог повинен представляти собі зовнішній вигляд, колір, форму, габарити, вид поверхні, у подумах визначати послідовність етапів виробництва об'єктів, протікання технологічних процесів та зміни, що їх супроводжують та ін. Тому для інженера-технолога важливим є формування професійно важливих якостей *представлення*.

У професійній творчій діяльності інженера-технолога визначальними є процеси, в результаті яких здійснюється перетворення, зміни структури, комбінування існуючих властивостей об'єктів з метою отримання нових оригінальних образів та ідей, схем та ін. З огляду на такі види творчої діяльності важливим є формування професійно важливих якостей *творчої уяви*.

Процеси розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі вимагають від інженера-технолога врахування багатьох факторів, критеріїв та параметрів, функціонально-технологічних властивостей, умов та ін. Фахівець при цьому повинен орієнтуватися та визначати проблему, всебічно її вивчати, критично аналізувати, виділяти головні та другорядні цілі, контролювати хід розв'язання задачі, співвідносити засвоєні знання з новою інформацією, виявляти закономірності, систематизувати, узагальнювати результати творчої діяльності, пропонувати варіанти рішень, зіставляти творчі результати діяльності із поставленими у задачі цілями, вміти вчасно змінити шляхи рішення задачі, визначати ступінь інновації отриманого рішення, передбачати наслідки впровадження рішення виробничої задачі. Така діяльність потребує формування професійно важливих якостей *творчого мислення*.

Можливість інженера-технолога зосереджено працювати та концентруватися на проблемі, уважно сприймати інформацію, одночасно утримувати у полі зору декілька факторів, критеріїв, параметрів, умов та ін., швидко переходити від одних установок до інших, від одного виду діяльності до іншої, тривалість зосередженості на обраному об'єкті обумовлюють сформованість професійно важливих якостей *уваги*.

Із проведеного аналізу професійної творчої діяльності інженера-технолога харчової галузі до блоку *когнітивних* творчих якостей віднесемо професійно важливі якості відчуття, сприйняття, представлення, творчої уяви, творчого мислення, уваги та мнемічні якості.

Визначимо наступний блок професійно важливих якостей інженера-технолога харчової галузі – *блок світоглядних якостей* творчої діяльності фахівця. У процесі розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі фахівець повинен усвідомлювати соціальну значущість та рівень відповідальності за результати своєї діяльності, бути впевненим у корисності та безпечності інноваційних об'єктів, відстоювати духовні, моральні принципи та цінності, бути відповідальним, чесним та гідним. Інженер-технолог повинен шанобливо ставитися до людей різних верст населення, створюючи харчові продукти дієтичного, лікувально-профілактичного, спеціального призначення, піклуватися про дітей, вагітних жінок та людей похилого віку, враховуючи їх потреби у спеціальних, безпечних харчових продуктах та ін.

До цього блоку віднесемо й естетичне відчуття фахівця, що теж є важливим у його професійній творчій діяльності. Відчуття краси, гармонії, цілісності образу об'єкту, що створюється, впливає на почуття людини-споживача, його емоції та внутрішній стан. Таким

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

чином, до блоку *світоглядних якостей* творчої діяльності інженера-технолога віднесемо соціальні, духовні, моральні та естетичні якості.

Визначимо складові наступного блоку *організаційно – діяльнісних якостей* творчої діяльності інженера-технолога харчової галузі.

У процесі розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі інженер-технолог повинен проявляти ініціативу, планомірність та методичність у пошуках нових ідей, акуратно, старанно та відповідально виконувати поставлені завдання, аналізувати та контролювати себе та свої дії, критично оцінювати причини успіху та невдач з метою подальшого саморозвитку, бути спостережливим, організованим, дотримуватися виробничої дисципліни та порядку, проявляти самостійність та незалежність суджень, доводити своє рішення усім учасникам творчого процесу, переконувати учасників у правильності власних рішень, бути здатним до самокритики, особистісного самоусвідомлення та саморозвитку. Такі професійно важливі якості інженера-технолога харчової галузі віднесемо до групи *особисто - діяльнісних*.

При виконанні професійних обов'язків інженер-технолог здійснює пошук та збирання необхідної інформації, працює з науковими, архівними та звітними документами, доповідає колегам про напрями розвитку підприємства, колективно вирішує виробничі задачі, проявляє організаторські здатності щодо розподілу завдань між колегами, вислуховує та веде діалог з колегами, об'єктивно приймає іншу ідею та рішення, аналізує творчу діяльність учасників процесу розв'язання задачі, оцінює та обґрунтовує сумісні шляхи вирішення виробничої задачі, організовує колектив для коректування рішень. Визначені професійно важливі якості інженера-технолога складатимуть групу *соціально – діяльнісних* якостей. Структура професійно важливих якостей творчої діяльності інженера-технолога харчової галузі наведена на рис. 1.

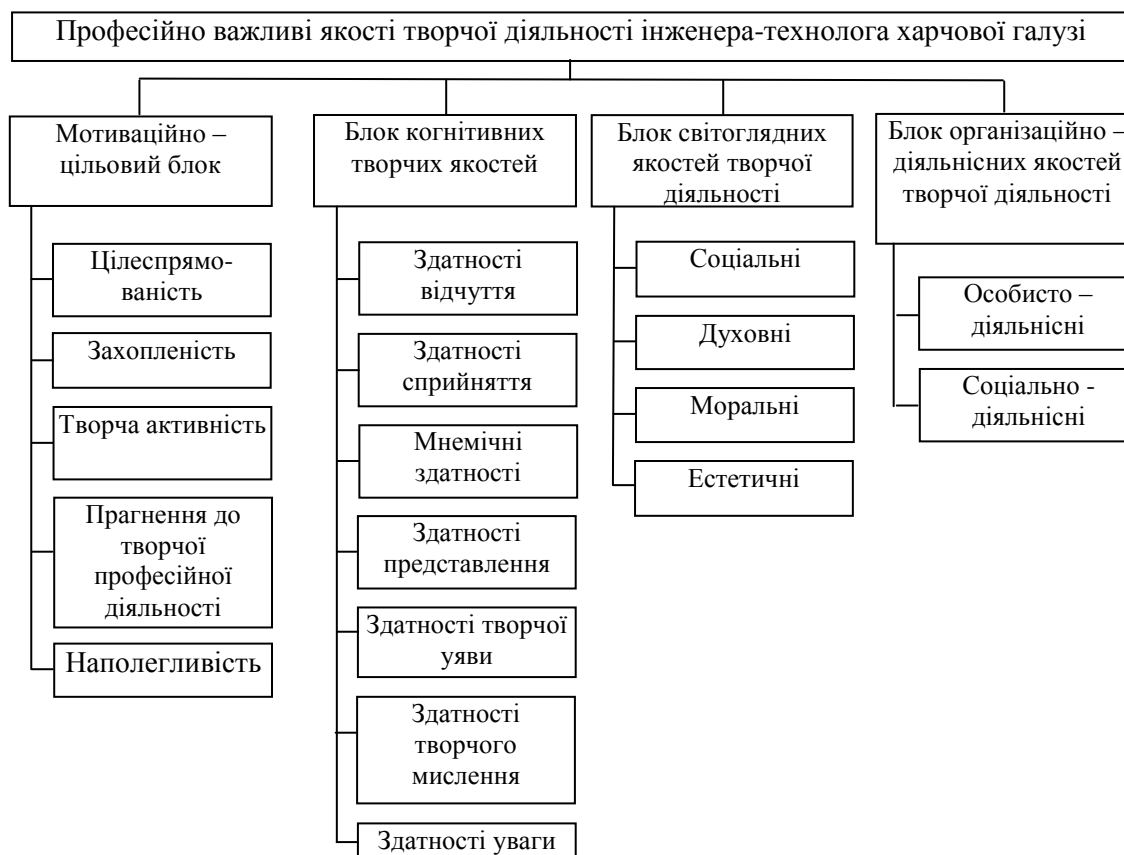

Рис. 1. Структура професійно важливих якостей творчої діяльності інженера-технолога харчової галузі

Висновки з проведеного дослідження. Визначені професійно важливі якості інженера-технолога в процесі розробки та удосконалення об'єктів харчової галузі повинні бути враховані при формуванні системи підготовки майбутніх фахівців харчової галузі до творчої професійної діяльності.

Перспективами подальших розробок є теоретичне обґрунтування та розробка професійно важливих якостей, що повинні бути сформовані для якісного виконання творчої технологічної діяльності майбутніми інженерами-технологами харчової галузі.

Список використаних джерел

1. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2007. – 240 с.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер. – М. : Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с.
3. Психология труда / под ред. А. В. Карпова. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 352 с.
4. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека / В. Д. Шадриков – М.: Логос, 1996. – 320 с.
5. Шадриков В. Д. Профессиональные способности / В. Д. Шадриков. – М.: Университетская книга, 2010. – 320 с.

References

1. Zeyer, EF 2007, *Psikhologiya professionalnogo razvitiya*, Akademiya, Moskva.
2. Zeyer, EF 2003, *Psikhologiya professii*, Akademicheskii Proekt, Moskva; Delovaya kniga, Ekaterinburg.
3. Karpov, AV (ed.) 2003, *Psikhologiya truda*, VLADOS-PRESS, Moskva.
4. Shadrikov, VD 1996, *Psikhologiya deyatel'nosti i sposobnosti cheloveka*, Logos, Moskva.
5. Shadrikov, VD 2010, *Professionalnyye sposobnosti*, Universitetskaya kniga, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015 р.

